

Композиційні закономірності декоративного рисунка

Анотація. У статті розглянуто основні композиційні закономірності декоративного рисунка як особливої форми художньої творчості. Досліджено специфіку трансформації реальних форм у декоративні образи через процес стилізації та проаналізовано ключові принципи організації декоративної композиції: ритм, симетрію та асиметрію, контраст, стилістичну єдність. Особливу увагу приділено взаємодії форми та контрформи, функціонуванню негативного простору, а також значенню масштабу, пропорцій та композиційного центру в декоративному рисунку.

Ключові слова: декоративний рисунок, композиція, стилізація, ритм, симетрія, асиметрія, контраст, стилістична єдність, форма, контрформа, негативний простір, масштаб, пропорції, композиційний центр.

Annotation. The article examines the main compositional patterns of decorative drawing as a special form of artistic creativity. The specifics of transforming real forms into decorative images through the process of stylization are explored, and key principles of decorative composition organization are analyzed: rhythm, symmetry and asymmetry, contrast, and stylistic unity. Special attention is paid to the interaction of form and counterform, the functioning of negative space, as well as the significance of scale, proportions, and compositional center in decorative drawing.

Keywords: decorative drawing, composition, stylization, rhythm, symmetry, asymmetry, contrast, stylistic unity, form, counterform, negative space, scale, proportions, compositional center.

Декоративний рисунок посідає особливе місце в системі художньої творчості, поєднуючи в собі елементи умовності, стилізації та виразності. На відміну від академічного рисунка, декоративний рисунок підпорядковується особливим композиційним закономірностям, які створюють ритмічно-гармонійну організацію простору.

Основою декоративного рисунка є трансформація реальних форм у художні образи через процес стилізації. Це особливий вид інтерпретації, коли митець відходить від буквального відтворення природи, акцентуючи увагу на її найбільших характерних рисах. При цьому художник часто використовує такі прийоми як спрощення, геометризацію, деформацію та збільшення природних форм, підпорядковуючи їх загальному задуму композиції.

Проте саме система закономірностей організації площини забезпечує цілісність і гармонійність декоративного твору. Розглянемо основні композиційні закономірності, що формують структурну та образну основу декоративного рисунка.

Ритм у декоративному рисунку постає фундаментальним принципом побудови. Він проявляється у закономірному повторенні елементів, інтервалів, акцентів, що створює враження впорядкованого руху та динаміки. Ритмічна організація може бути досягнута за допомогою повторення однотипних форм, ліній, кольорових плям або їх комбінації. Важливо відзначити, що навіть у найпростіших орнаментальних композиціях ритм ніколи не є механічним повторенням, а завжди містить елементи варіативності, які забезпечують художню виразність твору.

Симетрія та асиметрія виступають ключовими інструментами організації простору в декоративному рисунку. Симетрична композиція створює враження врівноваженості та стабільності, тоді як асиметрична додає динаміки та напруження. Часто художники вдаються до поєднання цих протилежних принципів,

створюючи так звану динамічну рівновагу – стан, коли видима вага елементів розподіляється нерівномірно, але композиція в цілому залишається збалансованою.

Контраст у декоративному рисунку виконує роль емоційного каталізатора, посилюючи виразність композиції. Він може проявлятися на різних рівнях: співвідношення форм (великі – малі, прості – складні), ліній (прямі – криві, товсті – тонкі), тональних відношень (світлі – темні), фактури (гладкі – шорсткі). Завдяки контрасту художник може виокремити головні елементи композиції, створити ієрархію візуальних акцентів.

Стилістична єдність є об'єднуючим чинником декоративного рисунка. Усі елементи композиції, незалежно від їх природи та походження, повинні підпорядковуватися єдиному художньому задуму та стилістичним принципам. Це досягається через застосування схожих прийомів стилізації, споріднених графічних засобів виразності, цілісної системи пропорційних співвідношень.

Особливої уваги заслуговує наявність форми та контрформи (фігури та фону) в декоративному рисунку. На відміну від реалістичного зображення, де фон часто погіршує другорядну роль, у декоративній композиції простір між основними елементами стає повноцінною складовою загального задуму. Негативний простір буває в активній формі, вступаючи у взаємодію з позитивними елементами композиції.

Негативний простір (або контрформа) – це порожній простір навколо та між об'єктами в композиції. У традиційному реалістичному мистецтві цей простір часто сприймається як пасивний фон для основних об'єктів (позитивних елементів). Однак у декоративному рисунку негативний простір набуває особливого значення. Коли говоримо, що негативний простір «набуває активної форми», це означає, що він перестає бути просто «порожнечою» і сприймається як повноцінна фігура зі своєю виразною формою; фон і основні елементи композиції видимо рівноважні та залишаються рівнозначними, створюючи гармонійну єдність; створюється візуальна напруга між позитивними елементами (об'єктами) та негативним простором (фоном).

Масштаб і пропорції в декоративному рисунку підпорядковуються не стільки законам реалістичного зображення, скільки художньо-образному задуму. Художник вільно оперує розмірами об'єктів, часто свідомо порушуючи їх реальні ознаки для досягнення більшої виразності. При цьому залишається внутрішня співмірність елементів композиції між собою.

Композиційний центр у декоративному рисунку може бути виражений за допомогою: розміру, форми, кольору, розташування, напрямку руху ліній. Нерідко художники використовують прийом зміщення композиційного центру від геометричного центру площини, що надає роботі додаткової динаміки та напруження.

Завершуючи огляд композиційних закономірностей декоративного рисунка, слід відзначити, що всі вони не ізольовані, а функціонують як цілеспрямована система художньо-виразних засобів. Майстерність художника полягає у вмінні поєднати самі ті композиційні прийоми, які найповніше відобразатимуть творчий задум і створюватимуть декоративний образ, насичений емоційним змістом та естетичною цінністю.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. Категорія художнього образу як проблема естетичного освоєння світу в процесі творчої діяльності студентів художньо-графічного відділення. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного*

університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград, 2016. Вип. 147. С. 77-81.

2. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.

3. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. VoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

4. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилізація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.

5. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.

6. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.

7. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

8. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.

9. Соловей В.В., Марущак О.В., Лукова О.М., Багрій Д.С. Навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій основам композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 3. С. 22-28.